

**Atlantic
initiative**

Center for Security and Justice Research

07
2021

NEWSLETTER

UVODNIK: PROF. DR. ADIS MAKSIĆ

POVRATAK AMERIKE

ANALIZA: AKADEMIK SLAVO KUKIĆ

**PREUZIMA LI WASHINGTON PONOVO DIRIGENTSKU
PALICU U EUROPEIZACIJI BIH?**

POGLEDI: DENIS ROMAC

KONSENZUS JE KLJUČAN ZA NATO PUT BIH

EKSPERTI: PROF. DR. SENADA ŠELO ŠABIĆ

HITNOST ZA USVAJANJE IZMJENA IZBORNOG ZAKONA. ZAŠTO?

REGIJA: ANDREJ NIKOLAIDIS

CRNOGORSKO DRUŠTVO VRI

UVODNIK

Piše:
Prof. dr. Adis MAKSIĆ

Povratak Amerike

Ali doći će do nastavka trendova koji smo vidjeli u proteklim sedmicama, a koje će uzdrmati pozicije mnogih korumpiranih političara i približiti Bosnu i Hercegovinu nekoliko koraka bliže NATO savezu

Prošla su skoro tri desetljeća otkako je pojava konstruktivizma uzdrmala tradicionalni pogled na međunarodne odnose kao polje rivalstava i surove borbe za moć između nepovjerljivih nacionalnih država.

Seminalnim radom Aleksandra Vendra "Anarhija je ono što države naprave od nje" otpočelo je nagomilavanje literature koja je vidjela moć ne samo u materijalnim resursima već i u idejama, vrijednostima, identitetima, normama i običajima.

Konstruktivisti su pokazivali da nacionalni interes nije nešto što objektivni posmatrač može da izračuna stavljajući na vagu materijalni rizik i dobit, već ono što kreator tog interesa konstruiše na osnovu idejne prizme kroz koju posmatra svijet.

Ovaj pristup je uspijevao i da odgovori zašto međunarodni odnosi često izgledaju kao da je u njima sve podređeno konfliktu i realpolitici, odnosno zašto je suparnička realistička paradigma toliko primamljiva.

Što se više kreatori vode realpolitičkom vizijom svijeta to će, poput samoispunjavajućeg proročanstva, i svjetska politika više ličiti opisima realista.

Primjenjujući ova konstruktivistička shvatanja u slučaju američke spoljne politike, možemo doći do zaključka da je bivši predsjednik Donald Trump jedan takav kreator.

"AMERICA FIRST"

Trumpova parola "America First" simbolizira ideju da Sjedinjene Američke Države treba da postanu "normalna" država usko vođena materijalnom definicijom interesa i politikama koje dovode do intervencije samo onda kada to maksimira moć *vis-à-vis* drugih država.

Istinski prijatelji u međunarodnim odnosima ne postoje, norme će se poštovati samo onoliko koliko

jačaju državnu poziciju, a savezništva su tek privremena preklapanja interesa.

"America First" dobija svoje političko značenje u poređenju s doktrinama prethodnih predsjednika kojima se suprotstavila.

Za nju su Obamin liberalni intervencionizam, Bushov neokonzervativizam i "nezaobilazna nacija" iz ere Billa Clintona ideološki ekscesi koji podrivaju američku moć.

Da spoljnu politiku SAD-a ne možemo razumjeti pukim pogledom na odnose moći i geopolitičku mapu, a bez shvatanja njenog idejnog sadržaja, postaje sasvim jasno u kontrastu između politika Donalda Trumpa i njegovog nasljednika Joea Bidena.

Za Bidena se američki subjektivitet u međunarodnim odnosima manifestuje ne samo kroz vojnu i ekonomsku snagu nego i kroz ispoljavanje vrijednosti koje čine američki nacionalni karakter.

Tako je prirodna misija Amerike, zemlje individualnih sloboda, širenje liberalne demokratije kao forme vladavine koja te slobode garantuje.

Kada bi bila samo "normalna" država, bez vrijednosne agende, Amerika bi izdala samu sebe.

U skladu s ovom vizijom, novi američki predsjednik Joe Biden je u samo nekoliko mjeseci donio mnoštvo odluka koje su opovrgnule spoljnopolitički pravac njegovog prethodnika.

Neke od njih uključuju jačanje NATO alijanse koja za Bidena predstavlja ne, puki politički pragmatizam već i sigurnosni okvir utkan od zajedničkih vrijednosti "zapadne civilizacije".

AMERIČKI ZAOKRET I MI

Šta ovaj zaokret u Washingtonu znači za Bosnu i Hercegovinu?

Ako gore spomenutom konceptualnom okviru pridodamo i posebnu vezanost koju predsjednik Biden osjeća prema američkim postignućima na Balkanu iz devedesetih godina, ukazat će nam se pravac djelovanja njegove administracije.

Iako uspostavljanje mira u Bosni i Hercegovini služi kao primjer snage NATO saveza i uspjeha američke

spoljne politike, taj mir nije donio državu u skladu s idejnom matricom njegovih kreatora.

Naša zemlja i dalje ima diskriminirajući Ustav, na vlasti su demokratski neemancipovane samoposlužne elite, a korupcija usporava uspostavu zrele tržišne ekonomije.

Pored naslijeđa rata i nedostatka demokratske tradicije, razlog za ovo stanje može se naći i u političkom inženjeringu od etničkih elita te ruskom uticaju koji se zasniva na podršci autokratskim lokalnim akterima.

Ovaj opis stanja u Bosni i Hercegovini govori nam da će se djelovanje Bidenove administracije usmjeriti ka pritiscima kako bi se Ustav BiH demokratizovao, ojačala vladavina zakona i kaznile korumpirane elite.

To djelovanje je već u toku, a najočiglednije je u ovomjesečnoj uredbi koja olakšava uvođenje sankcija osobama za koje Washington utvrdi da ometaju rad institucija ili su odgovorne za kršenje ljudskih prava.

Također, u proteklim sedmicama su se pojavili i drugi znakovi promjene političkog ambijenta, a sve u pravcu ojačanog djelovanja državnih institucija.

Tako smo svjedočili konačnoj provedbi odluke o uklanjanju bespravno izgrađene crkve iz dvorišta Fate Orlović, intenziviranju istrage u "slučaju Memic" i hapšenjima nekolicine drugih javnih ličnosti optuženih za koruptivne radnje.

Povratak SAD-a ideološkoj misiji također podrazumijeva sukob u kojem nema mjesta za trampovske realpolitičke kalkulacije s ideološkim suparnikom Vladimirom Putinom.

Novi pravac znači jačanje savezništava s drugim liberalnim demokratijama, direktno hvatanje u koštac s ruskim uticajem u regionu i energičniji nastup kako bi se Bosna i Hercegovina približila NATO-u.

I po ovom aspektu imamo vidljivo "djelovanje na terenu".

U maju je 500 vojnika Oružanih snaga BiH održalo vježbu na Manjači zajedno sa 700 njihovih američkih kolega s ciljem demonstriranja vojne interoperabilnosti Bosne i Hercegovine i najmoćnije članice NATO saveza.

Iako je u njoj učestvovao relativno mali broj vojnika, vježba je značajna na simboličko-političkoj ravni.

Prizori prolaska konvoja američke vojske kroz Banju Luku šalju poruku Moskvi da Amerika smatra Bosnu i Hercegovinu svojim dvorištem, u kojem nema mjesta za dvoje.

Ruskom protežu Miloradu Dodiku vježba je demonstrirala da to dvorište uključuje i entitet u kojem je on neprikosnoveno vladao posljednjih petnaestak godina.

Održavanje vježbe uprkos Dodikovoj prijetnji da "neće moći" pokazalo je u čijoj je ruci štap moćne svjetske sile, a u čijoj isprazna nacionalistička retorika kao glavni instrument opstanka na vlasti.

S druge strane, pravac nam ne govori puno o dosegu ovog djelovanja, odnosno o granicama koje ovu ideološku misiju limitiraju.

Te granice uspostavljaju realpolitički imperativi koji operiraju paralelno i isprepleteno s vjerom u moralnu nadmoć ideje liberalne demokratije.

Upravo je tenzija između ove dvije dimenzije uzrok rasprostranjene i popularne percepcije da je američka "priča o demokratiji" tek hipokritički paravan za uspostavljane globalne hegemonije.

Sinergija tih dimenzija generiše poznatu kontradiktornost da prvak demokratije podržava neke autokratske režime poput onog u Saudijskoj Arabiji, ignoriše masovna kršenja ljudskih prava kada ih čine saveznici, kao u slučaju stradanja Palestinaca, i odbija da osnaži ideju ljudskih prava učesćem u Međunarodnom sudu pravde.

Također, intenzitet i doseg ideološke intervencije varira od slučaja do slučaja, oviseći o odnosu moći *vis-à-vis* drugih *stakeholdera*, i veći je ako se podudara s tradicionalnim geopolitičkim kalkulacijama.

Dakle, da bismo shvatili šta isprepletenost ovih dimenzija znači za doseg trenutnog američkog djelovanja u Bosni i Hercegovini, moramo se osvrnuti na odnose moći i širi geopolitički kontekst.

ŠTA (NE)ĆE UČINITI BIDEN?

Davno je završio američki unipolarni moment koji je devedesetih godina omogućio SAD-u da nameće državna rješenja.

Amerika se u međuvremenu vojnopolički investirala u neke druge dijelove svijeta koji su naš region još davno potisnuli s liste spoljnopoličkih prioriteta.

Usto, danas imamo i alternativne centre moći, a onaj sa sjedištem u Moskvi ima puno jače prisustvo i podršku lokalnih politika koje u njemu vide civilizacijskog saveznika. U ovim konstelacijama svako raspakivanje postojećih institucionalnih rješenja zahtijevalo bi veliku energiju i političku volju koja ne postoji ni u jednom od centara moći.

Do mijenjanja entitetskog uređenja, ili čak povratka na nivo intervencionizma iz doba Paddyja Ashdowna, neće doći.

Ali doći će do nastavka trendova koje smo vidjeli u proteklim sedmicama, a koji će uzdrmati pozicije mnogih korumpiranih političara i približiti Bosnu i Hercegovinu nekoliko koraka bliže NATO savezu.

Također u narednom periodu možemo očekivati aktivnost kako bi se reformisale diskriminirajuće odredbe ugrađene u Ustav naše zemlje. S dolaskom novog visokog predstavnika doći će i jači pritisak na izabrane političare da usklade Izborni zakon BiH s odlukom "Sejdić – Finci".

Zbir ovih aktivnosti unaprijedit će vladavinu zakona i stanje ljudskih prava u Bosni i Hercegovini, što u konačnici poboljšava životni standard prosječnog građanina. Međutim, Joe Biden neće preuzeti odgovornost koju taj građanin ima kako bi unaprijedio vlastito društvo.

Za pročišćavanje institucija od korumpiranih vlastodržaca potreban je ne samo štap velike sile koja želi državu napraviti demokratskijom već i štap birača koji moraju da kazne kriminal i korupciju na izbornom mjestu. To je štap koji Bosni i Hercegovini najviše nedostaje. ■

ANALIZA Profesor Ekonomskog fakulteta u Mostaru piše za Atlantsku inicijativu

Preuzima li Washington ponovo dirigentsku palicu u europeizaciji BiH?

Dogodi li se to, Bosna i Hercegovina bi se u relativno kratkom vremenu mogla osloboditi dobrog dijela kočnica koje su bile brana njezinom euroatlantskom integriranju

KUKIĆ: ZNAČAJ BIDENOVIH POTEZA ZA BUDUĆNOST BIH

FOTO: RADIOSARAJEVO.BA

Piše: Akademik Slavo Kukić

Nakon okončanja bosanskohercegovačke ratne kataklizme sredinom devedesetih godina XX. stoljeća narod bosanskohercegovački očekivao je da će ponovo živjeti kako je najveći dio toga stoljeća i živio – sa svojim susjedima, međusobno se pomažući, poštujući i razumijevajući, i sa osjećajem spremnosti da zajedno dijele i dobro i zlo. Takvu budućnost, međutim, u svojim planovima nisu imale i etnonacionalističke

oligarhije, dakle najodgovorniji za golgotu koju je zemlja u prvoj polovici devedesetih prolazila.

Dijela odgovornosti za to se, dakako, osloboditi ne mogu ni centri svjetske moći zbog onoga što su 1995. godine uradili u Daytonu. Jer, pri kreiranju Dejtonskoga sporazuma oni su za partnere nove, europske Bosne i Hercegovine priznali ljude, partije i političke ideologije odgovorne za sve što je Bosna i Hercegovina tijekom nepune četiri ratne godine proživjela – za stotinu tisuća pogubljenih

ljudskih života, za polovicu od vlastitih domova izbjegla i protjerana svijeta, za razaranje i materijalno pustošenje koje je zemlju vratilo desetljećima, pa i stoljećima unazad.

Činjenicu da im je, usprkos tome, priznat status partnera u poslijeratnom hlađenju i integraciji zemlje etnonacionalisti su razumjeli kao zeleno svjetlo da na ostvarenju svojih ratnih ciljeva mogu nastaviti i u vrijeme mira, sada, istina, korištenjem i drugih instrumenata i drugih metoda. I sve svoje poslijeratno djelovanje su takvom razumijevanju i prilagodili.

RATNI CILJEVI KAO PARAVAN

Pojačan angažman međunarodne zajednice je, usprkos tome, u prvih desetak poslijeratnih godina rezultirao pozitivnim učincima – a to je, po svemu sudeći, ponovnim dolaskom Milorada Dodika na čelo Vlade Republike Srpske bio i razlog odluci o sklanjanju Bosne i Hercegovine iz fokusa glavne pažnje, američke administracije posebice, i njezina prepuštanja dogovorima domaćih političkih aktera. Ta činjenica je, međutim, ohrabivala snage bosanskohercegovačke destrukcije da svoje ratne ciljeve ponovo stave na agendu vlastitoga političkog djelovanja.

Doduše, kako je vrijeme odmicalo, sve učestalije se moglo čuti pitanje je li glavni motiv destruktivnog djelovanja etnonacionalista u želji da se u uvjetima smanjenog angažmana svijeta realiziraju ratni ciljevi, ili su ti ciljevi korišteni kao paravan za sve ostalo što je prethodnih petnaestak-dvadeset godina činjeno, a što je za posljedicu imalo sve snažnije demografsko pražnjenje i sve manju nadu da bi Bosna i Hercegovina konačno mogla postati zemlja u kojoj se može normalno živjeti.

Da bi posrijedi moglo biti potonje, sugeriraju mnogi pokazatelji. Prema svim istraživanjima, recimo, Bosna i Hercegovina je na samom europskom vrhu po percepciji korupcije. Na razmjere kriminala i korupcije, potom, upućuju i istraživanja i gotovo kontinuirane kriminogene afere u kojima su glavni akteri osobe iz državnog i političkog vrha, ali i činjenica da im u prethodnih petnaest godina, zbog toga što pravosuđe ne egzistira kao zasebna vertikala vlasti, nego kao tek istureni punkt centara političke moći, nije izrečena nijedna iole važna presuda kojom su za navedene afere proglašeni krivima.

Budući da su se u međuvremenu na državne institucije zbog svega navedenog pojačavali i vanjski pritisci, oni iz Europske unije (EU) posebice – pri čemu apostrofirati treba 14 prioriteta za otvaranje pregovora o pristupanju Bosne i Hercegovine društvu europskih naroda – odgovor etnonacionalista je, među inim, činilo i hlađenje prema procesu pridruživanja kao bosanskohercegovačkom snu. Istina, ono se kod etnonacionalističkih oligarhija različito manifestiralo.

Dio njih, još konkretnije, ima sve otvoreniji kritički stav prema briselskoj administraciji, pa i otvoreno postavljanje pitanja koliko EU treba biti cilj Bosne i Hercegovine i koliko treba razmisliti i o nekim drugim mogućnostima integriranja – o euroazijskim integracijskim procesima posebice. Drugi, potom, i dalje uvjeravaju svijet kako je pridruživanje velikoj europskoj obitelji glavni cilj njihova političkog djelovanja, a u stvarnosti čine sve kako bi ostvarenje toga cilja odgodili što je duže moguće.

BIDENOVİ POTEZI

No, takva, dakle, logika ili otvorenog suprotstavljanja ili prikrivenog oponiranja ne može vječito ostati bez odgovora. Istina, sve ove godine on nije dolazio iz europskih institucija, nego, usprkos činjenici da joj Bosna i Hercegovina nije bila u fokusu vlastitog interesa, iz američke administracije.

Prisjetimo se, uostalom, stavljanja na crnu listu zbog korupcije u prethodnih nekoliko godina ljudi iz samog političkog i državnog vrha Bosne i Hercegovine – Milorada Dodika, Nikole Špirića, Milovana Cicka Bjelice, Amira Zukića...

Dojam je, međutim, da sve to nije proizvelo pojačanu zabrinutost, a kamoli strahove najisturenijih ljudi domaće etnonacionalističke hobotnice. No najnovije akcije koje najavljuje Bidenova administracija mogle bi rezultirati i zebnjom i nesanicom onih koji interes Srba, Hrvata i Bošnjaka koriste kao paravan za pljačku i za promociju sistema vrijednosti u kojem se kriminal i korupcija i ne doživljavaju društvenim zlom.

Američki predsjednik je, naime, početkom lipnja ove godine na snazi ostavio naredbu o blokadi imovine

i obustavljanju ulaska u SAD osobama koje svojim djelovanjem doprinose destabilizaciji situacije na Zapadnom Balkanu, uz obrazloženje da je takvo djelovanje ujedno i prijetnja za američku nacionalnu sigurnost, a time i neprijateljski akt za SAD.

Mada se u Bidenovoj Izvršnoj naredbi potencira čitava regija Zapadnog Balkana – u prilog čemu svjedoči i činjenica da je u područje djelovanja naredbe pridodana i Albanija – nije upitno da je njezin fokus prvenstveno na zemlje nastale disolucijom bivše Jugoslavije.

Takav sud se, uostalom, daje izvući i iz naknadnog pojašnjenja američkoga državnog sekretara Anthonyja Blinkena. U saopćenju za javnost, naime, on precizira da je SAD "predan osiguravanju stabilnosti i sigurnosti Zapadnog Balkana" te "borbi protiv korupcije" budući da ona "prijeti ekonomskoj pravednosti, globalnim naporima protiv siromaštva i razvoja te samoj demokraciji" – i da kao takva "direktno šteti vanjskoj politici, nacionalnoj sigurnosti i ekonomskom zdravlju Sjedinjenih Država".

KO ĆE NA CRNU LISTU?

Još uvijek se, istina, ne operira i konkretnim imenima koja će se naći pod udarom američke administracije. Međutim, o nekima se dosta intenzivno spekulira, pa i radi li se o ljudima iz političkog i državnog vrha Bosne i Hercegovine. Pri tome, nije upitno da će u upiranju prstom na neke među njima značajnu ulogu imati i inputi koji će vašingtonskoj administraciji dolaziti od američkoga savjetnika u Uredu za borbu protiv korupcije pri Vladi Kantona Sarajevo (Eric Larson, bivši američki tužitelj, op. ur.).

Za pretpostaviti je, doduše, da bi se na meti američkih akcija mogla naći i imena koja ne moraju imati izravne veze s kriminalom i koruptivnom praksom – iako je takva mogućnost više teorijska nego praktično-politička – ali američkim nacionalnim interesima štete na druge načine.

Ne treba isključiti, primjerice, da razlog uvrštavanja na američku crnu listu može biti i djelovanje protiv NATO integriranja Bosne i Hercegovine – kojim se, kao i integriranjem Srbije, zaokružuje geopolitički interesni prostor SAD-a i EU do Crnog mora

– a ono je zadnjih nekoliko godina sve otvorenije, među političkim establišmentom na prostoru bosanskohercegovačkog entiteta Republike Srpske prije svega.

POVRATAK AMERIKE

Zbog svega navedenog, a i zbog dojma kako je SAD definitivno odlučio pojačati svoj angažman na prostoru Zapadnog Balkana, dosta realističnom doima se procjena kako bi najnovije najave Bidenove administracije mogle biti percipirane kao puno ozbiljnije upozorenje od svega što je na adrese etnonacionalističkih oligarhija u Bosni i Hercegovini dolazilo prethodnih petnaestak godina.

Dogodi li se to, Bosna i Hercegovina bi se u relativno kratkom vremenu mogla osloboditi dobrog dijela kočnica koje su bile brana njezinom euroatlantskom integriranju, bilo da postojeći politički akteri radi vlastitog opstanka svoje dosadašnje političke stavove radikalno korigiraju, bilo da ih se zbog kriminalno-koruptivne prakse prokaže, sudski procesuiraju i time iz političke arene zauvijek eliminira.

Tu vrstu vanjskog pritiska realno je očekivati isključivo iz američke administracije, nikako i iz briselskih institucija u kojima se nerijetko presijecaju i međusobno nekompatibilni, pa i suprotstavljeni pojedinačni interesi.

Uostalom, svjedočanstvo za to nalazi se i u zadnjih petnaestak godina bosanskohercegovačke stvarnosti. I stoga bi dolazak u Bijelu kuću novog američkog predsjednika doista mogao biti uvod i u novu američku politiku prema Bosni i Hercegovini – i u američko vraćanje obavezama koje je SAD u vezi sa stabilizacijom Bosne i Hercegovine kao društva i države preuzeo u prosincu 1995. godine, prvo u Daytonu, a potom i u Parizu.

Dogodi li se to, Sjedinjene Američke Države bi nanovo mogle biti glavni faktor europeizacije Bosne i Hercegovine i glavni razlog nade za Bosnu i Hercegovinu kao zemlju u kojoj vrijedi proživjeti život. A i to, slijedom logike iz Bidenove Izvršne naredbe, ima težinu zbog kojeg ga se može smatrati američkim nacionalnim interesom, zar ne? ■

POGLEDI Denis Romac, ugledni novinar iz Hrvatske

Konsenzus je ključan za NATO put BiH

Vlasti u Beogradu intenzivno i sveobuhvatno surađuju s NATO savezom

VOJNA VJEŽBA "BRZI ODGOVOR 21" NA MANJAČI

Piše: Denis Romac (novinar Večernjeg lista)

Summit NATO saveza sada već davne 2006. godine održan je u lijepoj latvijskoj prijestolnici Rigi i potpisnik ovih redaka dobro se sjeća kako mu je jedan mladi Latvijac objašnjavao da je za Latviju članstvo u NATO savezu važnije od članstva u Europskoj uniji (EU), što je nekome čija je zemlja u tom trenutku toliko željela postati članica Unije, a u NATO-u je vidjela je samo stepenicu na putu prema EU, zvučalo skoro bogohulno.

Mladi Latvijac nije puno objašnjavao svoju "skarednu" tezu, nego je samo prstom pokazao prema istoku, odnosno prema ruskoj granici.

"Nikad ne znaš kad će se ruski medvjed probuditi", kazao mi je mladi latvijski sugovornik objašnjavajući kako ulazak u NATO doslovno predstavlja ostvarenje životnog sna za većinu Latvijaca.

Latvija je ušla u NATO dvije godine ranije, iste godine kada je u velikom proširenju 1. svibnja 2004. s još devet članica postala i članica EU.

Bilo je to, dakle, puno prije nego što se, osam godina kasnije, aneksijom Krima i intervencijom na istoku Ukrajine, "ruski medvjed" napokon probudio. Ono što je 2006. bila samo slutnja, 2014. postalo je surova realnost i konkretna prijetnja.

Zbog straha od moćnog i hirovitog susjeda na svojim istočnim granicama Latvijci su sigurnost potražili u NATO savezu, najmoćnijem vojno-političkom savezu na svijetu i najuspješnijem vojnom savezu u povijesti.

KONSENZUS UNUTAR BIH

Mnogi u Bosni i Hercegovini jako dobro znaju kakav je osjećaj što su ga Latvijci tada gajili prema NATO-u. Ono što je Latvijcima NATO bio početkom dvijetisućitih – jamstvo sigurnosti pred neusporedivo nadmoćnijim susjedom, u kojem su vidjeli prijetnju – to bi Bosni i Hercegovini NATO bio danas: ključan strateški cilj koji bi zemlji osigurao dugoročnu sigurnost i stvorio preduvjete za stabilnost.

Zbog toga je za Bosnu i Hercegovinu, koja je posljednjih godina ponovno postala poprište na kojem se sučeljavaju suprotstavljeni interesi velikih sila, ulazak u NATO u ovom trenutku egzistencijalno pitanje i strateški cilj važniji od ulaska u EU.

Iako se i u Bosni i Hercegovini zbog privlačnosti članstva u EU o NATO-u ponekad govori samo kao o stepenici na putu prema članstvu u EU, pa se tako tvrdi da nema zemlje koja je ušla u EU a da prije toga nije postala članica NATO-a, u slučaju BiH ulazak u NATO predstavlja ne samo važniji nego i dohvatljiviji cilj, ali, naravno, samo pod uvjetom da se unutar BiH postigne neophodan politički konsenzus o tome, što je preduvjet za članstvo u NATO-u.

Naime, za razliku Unije, čije je daljnje proširenje u ovom trenutku, unatoč proklamiranoj politici i obećanjima, krajnje upitno i neizvjesno, proširenje NATO-a predstavlja realan i dosegljiv cilj. Unija je već dugo suočena s realnim zamorom od proširenja,

što pogotovo vrijedi u slučaju najvećih i najvažnijih članica, poput Francuske, bez čijeg zelenog svjetla nema nastavka proširenja.

Iako smo puno puta od europskih čelnika slušali fraze o tome kako je budućnost Zapadnog Balkana u EU i nigdje drugdje, te kako ujedinjena Europa neće biti cjelovita sve dok u njoj ne budu i sve zemlje naše regije, koja ne smije ostati "crna rupa" u Europi, vodeći europski političari u zadnje vrijeme o tome više ne govore. Ili govore jako rijetko i neuvjerljivo.

Iako je proces proširenja sve donedavno smatran jednom od najboljih i najuspješnijih europskih politika, očito je da je zbog niza različitih faktora, u koje sada nećemo detaljnije ulaziti, proces proširenja zapravo pod suspenzijom.

Iako je Unija još u Solunskoj agendi 2003. godine postavila formalan okvir za nastavak europskog proširenja na balkanske zemlje, jamčeći europsku perspektivu na temelju individualnog ispunjavanja uvjeta, tu je priliku uspjela iskoristiti samo Hrvatska, dok su ostale zapadnobalkanske zemlje ostale izvan integracije.

U ovom trenutku samo dvije zemlje pregovaraju o članstvu, Crna Gora i Srbija, dok se još dvije, Sjeverna Makedonija i Albanija, nadaju početku pregovora. BiH se tek nada kandidatskom statusu, na koji će, kako se čini u ovom trenutku, još dugo čekati.

INTERESI SIGURNOSTI I EKONOMIJE

Za razliku od proširenjem zamorene Unije, kod NATO-a, međutim, ne vidimo ozbiljniji zamor od proširenja. Prije nekoliko godina NATO je u svoje članstvo primio Crnu Goru, a nedavno i Sjevernu Makedoniju, pri čemu je i u jednom i u drugom slučaju riječ o strateški važnim zemljama, u kojima je ruska strana uložila iznimnu energiju da to spriječi s obzirom na to da je ulazak u NATO za obje zemlje napuštanje ruske orbite utjecaja i prelazak u zapadni vojni i politički tabor, što uvijek izaziva tektonske potrese i otpore.

Ulaskom dviju zapadnobalkanskih zemalja u NATO Moskva je nedvojbeno izgubila još jednu stratešku utakmicu na Zapadom Balkanu s

DENIS ROMAC

obzirom na to da je dezintegracija i sprečavanje širenja euroatlantskih integracija ključan – a zapravo i jedini – cilj ruske vanjske politike na Balkanu.

Primivši Crnu Goru i Sjevernu Makedoniju u svoje okrilje, NATO je nedvosmisleno potvrdio svoju stratešku odlučnost, vitalnost i sposobnost apsorpcije novih članica.

Sve to, međutim, svjedoči i o tome da doista više ne postoji neposredna veza između članstva u NATO-u i članstva u EU, kakva je postojala prije desetak i više godina, iako to ne znači da je članstvo u NATO-u manje važno, što pogotovo vrijedi za BiH, za koju je članstvo u Sjevernoatlantskom savezu vitalno i dragocjeno.

Zašto je članstvo u NATO-u dragocjeno za BiH?

U Bosni i Hercegovini mnogi nedobronamjerni akteri ponovno vide plijen. Rusija i Kina, primjericice, vješto koriste slabost i neodlučnost EU za širenje vlastitog utjecaja. Rusija otvoreno pokušava onemogućiti širenje euroatlantskih integracija.

Uoči ulaska Crne Gore u NATO ruski državljani sudjelovali su s državljanima Srbije i Crne Gore u planiranju državnog udara i pokušaja likvidacije crnogorskih prozapadnih čelnika u listopadu 2016. godine, tijekom presudnih parlamentarnih izbora, s ciljem instaliranja prorúske i prosrpske vlasti u Podgorici.

I nakon tog neuspjeha prosrpski i prorúske krugovi nisu odustajali, o čemu svjedoči rezultat posljednjih izbora u Crnoj Gori, nakon kojih je u Podgorici napokon instalirana prosrpska i prorúska koalicija, u kojoj dominiraju velikosrpska i klerikalna politika, iako ona zasad ne ispunjava velika očekivanja svojih sponzora u Srpskoj pravoslavnoj crkvi, Beogradu i Moskvi, zbog čega Beograd sada otvoreno zaziva njezino rušenje.

Rusija je zadnjih nekoliko godina intenzivirala svoju obavještajnu, političku i gospodarsku prisutnost u regiji, a osobito u Bosni i Hercegovini, pokušavajući poljuljati povjerenje u EU i NATO u toj zemlji. O tome svjedoči i nedavni ispad ruskog veleposlanstva u BiH koje je poručilo da je približavanje BiH NATO-u "neprijateljski čin prema

Rusiji" i da će Rusija u tom slučaju biti prisiljena reagirati, što predstavlja izravnu prijetnju suverenoj zemlji.

NATO I SRBIJA

I nedavno objavljeni slovenski *non-paper* s prijedlogom "dovršetka raspada Jugoslavije" zorno potvrđuje zašto je članstvo u NATO-u krucijalno za budućnost Bosne i Hercegovine s obzirom na to da su ideje nove etničke podjele na Balkanu oživjele u mandatu Donalda Trumpa.

Ne treba, naravno, preuveličavati značaj tog dokumenta, nastalog najvjerojatnije potkraj Trumpova mandata, ali ne treba ni umanjivati njegovu važnost, pogotovo nakon što je i Europsko vijeće nedvosmisleno potvrdilo postojanje slovenskog *non-papera* s inicijativom za promjene granica na Zapadnom Balkanu, iako je odbilo omogućiti pristup tom dokumentu i objaviti njegov sadržaj. Nakon detaljne provjere u Vijeću su zaključili da bi objava tog dokumenta, kako su naveli, "ugrozila međunarodne odnose".

Kada se *non-paper* sagleda u kontekstu politike "srpskog sveta", koje se Srbija po riječima Vučićevog ministra unutarnjih poslova Aleksandra Vulina neće nikad odreći, kao ni "svoje" Republike Srpske, jasno je da se Srbija ponovno vidi u ulozi regionalnog hegemonu unatoč činjenici da je takva politika devedesetih godina doživjela višestruki poraz, s čijim se posljedicama Beograd ni danas ne može pomiriti. Stvaranje "srpskog sveta" Vulin je proglasio najznačajnijim projektom svoje generacije.

Sve to predstavlja golem izazov za Bosnu i Hercegovinu, a jedno od rješenja je i približavanje, a zatim i ulazak u NATO. Zagovornici euroatlantskog puta BiH ne bi smjeli propustiti sadašnji momentum obilježen dolaskom nove američke administracije i povratkom Sjedinjenih Država na Balkan, pri čemu valja imati na umu da je Amerika i dalje jedina velesila koja ima stvarnu moć na Balkanu i koja je kadra suprotstaviti se crtačima novih granica na Balkanu, promotorima etničkih podjela i korupcije i onima koji ne poštuju presude međunarodnih sudova i negiraju genocid u Srebrenici.

OSIGURANJE UNUTARNJEG KONSENZUSA

Ubrzo ćemo vidjeti koliko je Bidenova administracija ozbiljna i odlučna u najavama sankcija, zamrzavanja imovine i zabrane ulaska u SAD za sve balkanske čelnike koji pridonose destabilizaciji balkanskog prostora.

Međutim, kao što ni najveća prijetnja Bosni i Hercegovini ne dolazi izvana, nego iz same BiH, tako i rješenje problema BiH mora doći iznutra.

Bosna i Hercegovina morat će sama prevladati svoja unutarnja proturječja u cilju osiguranja unutarnje kohezije i pravne sigurnosti, bez čega nema ni stabilnosti, što će onda olakšati put BiH prema NATO-u, koji je ponajprije politički, a tek onda vojni savez.

Za ulazak Bosne i Hercegovine u NATO ključan je, ponovimo, unutarnji konsenzus. U ovom trenutku ulazak u NATO podržavaju Bošnjaci i Hrvati, a protiv je srpsko vodstvo, koje u ovom slučaju vjerno slijedi proklamirani srbijanski narativ u odnosu prema NATO savezu iako vlasti u Beogradu istodobno intenzivno i sveobuhvatno surađuju s tim istim savezom, ali to je samo još jedan od unutarnjih paradoksa BiH za koji BiH mora pronaći rješenje. ■

Autor je poznati hrvatski novinar

Hitnost za usvajanje izmjena Izbornog zakona. Zašto?

Ucjenama hitnosti ne smije se pribjeći bez obzira na prijetnje koje dolaze. Bosanskohercegovački pristup treba se bazirati na miru i progresivnim idejama, ne na ratovima i podjelama.

SENADA ŠELO ŠABIĆ: HRVATSKA KROZ IZBORNI ZAKON BIH ŽELI OSTVARITI SVOJ STRATEŠKI CILJ

Piše: Dr. sci. Senada Šelo Šabić

Otkako je krajem prošle godine Bosna i Hercegovina obilježila 25 godina od završetka rata i početka implementacije Dejtonskog mirovnog sporazuma pokrenula se lavina događaja koji ukazuju na nužnost promjene stanja u BiH.

Jasno je da Bosna i Hercegovina s postojećom dejtonskom strukturom teško može postati stabilna, funkcionalna i progresivna država. Institucionalne blokade procesa donošenja odluka, politička

polarizacija, redukcija političkih procesa na etničku pripadnost, nagrađivanje sve ekstremnijih pozicija političkih stranaka ugrađeni su u sam DNK Dayton.

Sistem je nužno promijeniti, pitanje je jedino kako. Rasprava o budućnosti Bosne i Hercegovine vodi se s dva suprotstavljena gledišta – jedan je jačanje etničke politike (princip vlasti utemeljen na konstitutivnim narodima kao nositeljima

MILANOVIĆ I DODIK: "PRVO SAPUN, ONDA PARFEM"

FOTO: URED PREDsjedNIKA RH

demokratskog legitimiteta), drugi građanske (princip vlasti utemeljen na pojedincu, građaninu kao nositelju demokratskog legitimiteta).

Države Europske unije (EU), kao i susjedi Bosne i Hercegovine, utemeljene su na građanskom principu demokratske vlasti. To se Bosni i Hercegovini osporava tezom da u njoj žive različiti narodi, koji su, prema tom shvaćanju, temeljni nositelji demokratskog legitimiteta. Tek poslije, kao civilizacijska i demokratska nadgradnja, dolaze građani. Ili, kako je hrvatski predsjednik Zoran Milanović rekao: Prvo sapun, onda parfem.¹

Nastranu što smo iz prošlosti trebali naučiti koliko je opasno zagovarati stavove kulturne, rasne, etničke ili bilo koje druge superiornosti i kako su takvi stavovi vodili do sukoba i nanosili bol. U Bosni i Hercegovini je sada došao trenutak gdje se politika mora usmjeriti u jednom ili drugom smjeru – etničkom, plemenskom, partikularnom, ili građanskom, inkluzivnom, pluralnom modelu.

Bosna i Hercegovina u ovom trenutku uistinu ima oslabljen potencijal za građanski model, kao rezultat rata iz devedesetih godina prošlog stoljeća, i sada, četvrt stoljeća dominacije etniciteta. Međutim, taj potencijal postoji. Možda jeste mršav, ali,

metaforički rečeno, ako bi ga se počelo pravilno i kvalitetno hraniti, on može rasti. Pitanje je samo odluke u kojem smjeru ići.

Građanski princip blizak je naprednom demokratskom svijetu jer je to model čije vrijednosti on poznaje i primjenjuje u svojim zemljama. Odluke Europskog suda za ljudska prava, Venecijanske komisije, kao i preporuke Europske komisije iz 2019. godine sadržane u 14 prioriteta koje Bosna i Hercegovina mora ispuniti kako bi stekla uvjete za kandidacijski status zagovaraju princip jednakosti svih građana BiH i ukidanje diskriminacije protiv građana BiH koji ne pripadaju jednoj od triju etničkih skupina. Moguće je u Bosni i Hercegovini uvesti model temeljen na građanskom principu uzimajući u obzir bosanskohercegovačku realnost i osigurati zaštitu kolektivnih prava u segmentima na koje se ona odnose, prije svega kulturu i identitet etničkih grupa.

INTERESI HRVATSKE

Hrvatska, kao susjedna zemlja Bosne i Hercegovine, pokazuje sve intenzivniji interes za unutrašnje političke promjene u BiH zagovarajući princip konstitutivnih naroda, tj. kolektivnih prava naštrb građanskih.

Kao i Srbija, i Hrvatska se zalaže za takozvanu punu provedbu Dejtonskog mirovnog sporazuma i u tom smislu obje zemlje nastupaju sa stanovišta *statusa quo*, tražeći ograničene izmjene postojećeg sistema, jer na taj način osiguravaju svoje interese. U tom kontekstu treba čitati i sljedeći odlomak:

"Prvi puta poslije 2000. Hrvatska je osmislila jasnu i stratešku politiku prema Bosni i Hercegovini, 'politiku dobrosusjedskog pritiska', i zastupat će je prihvaćajući sve njezine rizike: to je politika ultimativnog zahtjeva za promjenom izbornog zakona, kako bi svaki narod birao svoje predstavnike."²

Prema tom planu, Hrvatska ima samo jedan cilj, a to je usvajanje izmjena Izbornog zakona na način kako to traži HDZ BiH i onda se Hrvatska povlači sa scene, više se neće miješati u unutrašnja pitanja u Bosni i Hercegovini. Zašto i bi? Osiguranjem dominacije konstitutivnih naroda ona ostvaruje svoj strateški politički cilj – mogućnost da Hrvati u BiH, kao jedan od triju naroda, u potpunosti mogu kontrolirati, pa, ako je potrebno, i blokirati političke procese u Bosni i Hercegovini.

Zašto je Hrvatskoj bitan baš ovaj pristup – zaštita konstitutivnih naroda, a ne građanski princip, ili, s druge strane, teritorijalna podjela Bosne i Hercegovine? Tu je Hrvatska vrlo jasna i treba joj vjerovati kada kaže da je njen cilj očuvanje cjelovite Bosne i Hercegovine u kojoj su konstitutivni narodi temeljni nositelji vlasti. U strateškom smislu Hrvatska najvišu razinu sigurnosti za sebe postiže ako ima mogućnost utjecaja na cijelu Bosnu i Hercegovinu putem položaja hrvatskog naroda kao jednog od triju konstitutivnih naroda. Kroz građanski princip ta mogućnost bila bi značajno smanjena. Kroz podjelu teritorija također ne tako sjajna.

Teritorijalna podjela Bosne i Hercegovine opasan je scenarij za Hrvatsku, a u nekom hipotetskom smislu mogućnost integracije dijela teritorija koji bi Hrvati u BiH potencijalno mogli dobiti vrlo je problematična sa stanovišta hrvatskih unutrašnjih odnosa.

Hipotetski, referendum za pripajanje dijela Bosne i Hercegovine Hrvatskoj lako bi mogao voditi dubokoj unutrašnjoj destabilizaciji Hrvatske i zahtjevima za odcjepljenje, na primjer, Istre. Princip

konstitutivnosti stoga je optimalno rješenje jer omogućava stalnu kontrolu, zato se i Hrvatska i Srbija, kao i snage koje one unutar Bosne i Hrvatske podržavaju, zalažu za implementaciju tzv. izvornog Dayton. Međutim, takvom politikom, makar i nesvjesno, i Hrvatska i Srbija postaju taoci unutrašnjih prilika u Bosni i Hercegovini i u njihovom je interesu da svoju politiku prema BiH emancipiraju i ostave građanima BiH odluku o uređenju njihove zemlje.

Iako je građanski potencijal u Bosni i Hercegovini još uvijek slab, jer je povjerenje među građanima na niskoj razini, on nije uništen bez obzira na godine zanemarivanja građana. U ovom trenutku svjedočimo intenziviranju aktivnosti unutar Bosne i Hercegovine i izvan nje koje za cilj imaju cementiranje principa konstitutivnih naroda i dodatnih etničkih podjela.

ŠTO JE UZROK HITNOSTI?

Zašto sada? Jedan razlog jeste unutrašnje stanje u Bosni i Hercegovini – 25 godina politike nemara, nerada, korupcije i stalnog inzistiranja na "vlastitim" pravima nauštrb zajedničkih interesa doveli su gotovo do sloma bosanskohercegovačke politike. Nefunkcionalnost koju je globalna pandemija samo bolno naglasila. U svim dijelovima zemlje raste bijes građana protiv neodgovorne i korumpirane vlasti.

Izvan Bosne i Hercegovine, neliberalni režimi u Evropi pogođeni su pobjedom Joea Bidena i odlaskom Donalda Trampa s čelnog mjesta SAD-a. Novu američku administraciju čine ljudi koji dobro poznaju prilike u Evropi i na Zapadnom Balkanu i za očekivati je barem djelomičan interes za jačanje transatlantske suradnje i zagovaranje partnerstva među zapadnim blokom zemalja.

Rast popularnosti Zelenih u Njemačkoj također stvara strah da će njihova snažnija prisutnost u njemačkoj vlasti utjecati na Njemačku, koja je i dalje ključna zemlja za usmjeravanje politike EU na Zapadnom Balkanu. Već i sada Njemačka jasno iznosi stav da izmjena Izbornog zakona treba voditi pomirenju i suradnji, a ne daljnjim podjelama.³

Predstavnici EU u Bosni i Hercegovini pak tvrde da je ovo ključna godina za promjene jer je neizborna godina i da se izmjene izbornog zakona trebaju riješiti pod svaku cijenu, sada, u narednih nekoliko mjeseci.⁴ Time idu naruku zagovornicima etničkog principa jer su oni u ovom trenutku jači, jer su na vlasti, jer će učiniti sve kako bi unijeli izmjene koje im omogućavaju ponavljanje izbornih pobjeda i gotovo vječno vladanje.

Tako smo se našli u trenutku kada se sada, baš ovih mjeseci, trebaju donijeti odluke i usvojiti izmjene zakona koje će Bosni i Hercegovini zacrtati jedan ili drugi put. U tom smislu treba razumjeti i sadržaj tzv. slovenskog *non-papera* o potrebi završetka procesa dezintegracije Jugoslavije⁵, kao glasa ideja neliberalne Europe. Na sličnom tragu zagovaranja rješenja situacije u Bosni i Hercegovini je i hrvatski *non-paper*, koji ima umjereni i konstruktivni ton, ali svejedno zagovara hitnost izmjene izbornog zakona.

Nužnost takvog razvoja Hrvatska opravdava migracijskom situacijom, problemom koji EU muči puno više nego politička situacija u Bosni i Hercegovini. Indikativno je koje zemlje su podržale hrvatski *non-paper*: Grčka, Bugarska, Mađarska, Slovenija. Sve zemlje na tzv. Balkanskoj migracijskoj ruti.⁶

ŠTO DALJE...

Nevjerojatno je da je sada hitnost naglašena u odnosu na prethodnih četvrt stoljeća. Hitnost se ogleda u osjećaju da će Sjedinjene Američke Države ponovno dijelom izgraditi transatlantske odnose, u neizvjesnosti čelnika buduće njemačke vlade, vjeri da će i pandemija proći, a nakon nje može se očekivati novi val liberalizma i zagovaranja sloboda kao prirodan refleks nakon nekoliko godina steznja građanskih prava.

Bosanskohercegovačke snage koje zagovaraju građanski princip uređenja zemlje, sa svim pripadajućim zaštitama kolektivnih prava naroda, nemaju drugu opciju nego tražiti partnerstvo s liberalnim zapadnim zemljama u kojima je građanin temeljni nositelj demokratskog prava i odgovornosti.

I unutar sebe tražiti snage koje svoj politički program i rad baziraju na vladavini prava, inkluzivnosti, transparentnosti i odgovornosti prema društvu. Ucjenama hitnosti ne smije se pribjeći bez obzira na prijetnje koje dolaze. Bosanskohercegovački pristup treba se bazirati na miru i progresivnim idejama, ne na ratovima i podjelama. ■

Autorica je viša znanstvena suradnica u Institutu za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu.

BILJEŠKE

- 1 R. D., Milanović: Građanska BiH je jako daleki san, ali prvo sapun, onda parfem. Klix, 11. 12. 2020, <https://www.klix.ba/vijesti/regija/milanovic-gradjanska-bih-je-jako-daleki-san-ali-prvo-sapun-onda-parfem/201211156>
- 2 Boris Pavelić: Nova politika prema BiH: Hrvatska će inzistirati samo na promjeni Izbornog zakona BiH, unatoč riziku. Nacional, 17. 1. 2021; <https://www.nacional.hr/nova-politika-prema-bih-hrvatska-ce-inzistirati-samo-na-promjeni-izbornog-zakona-bih-unatoc-riziku/>
- 3 Michael Roth: Crtanje granica je opasan i pogrešan put. Deutsche Welle, 22. 4. 2021; <https://www.dw.com/bs/michael-roth-crtanje-granica-je-opasan-i-pogresan-put/a-57278721>
- 4 Sattler: Izmjene Izbornog zakona nisu 'nemoguća misija'. Radio Slobodna Evropa, 29. 3. 2021; <https://www.slobodnaevropa.org/a/31175181.html>
- 5 Željko Trkanjec: Proučili smo Janšin non-paper o podjeli BiH: Evo kako bi riješio 'hrvatsko pitanje'. Jutarnji list, 15.4.2021; <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/proucili-smo-jansin-non-paper-o-podjeli-bih-evo-kako-bi-rijesio-hrvatsko-pitanje-15065673>
- 6 Alma Zukanović, Bassuener: Međunarodna zajednica ima alate da provede demokratske procese u BiH. Krug 99, 28. 3. 2021; <https://www.krug99.ba/bassuener-medjunarodna-zajednica-ima-alate-da-provede-demokratske-procese-u-bih/>

REGIJA Andrej Nikolaidis, ugledni književnik i kolumnista, piše za Atlantsku inicijativu

Crnogorsko društvo vri

Brojni analitičari ističu kako bi bezbjednosna situacija u Crnoj Gori bila daleko kompleksnija, a politički procesi praktično nepredvidljivi da država nije članica NATO-a

NIKOLAIDIS: ZNAČAJNA ODLUKA DA SE PRISTUPI NATO-U

(FOTO: TANJA DRAŠKIĆ SAVIĆ - SAJAM KNJIGE)

Piše: Andrej Nikolaidis

Kada je, na parlamentarnim izborima održanim 30. avgusta 2020. godine, nakon 30 godina vladavine Demokratske partije socijalista došlo do smjene vlasti, mnoge analitičare iznenadila je lakoća sa kojom je tranzicija vlasti obavljena.

Proces je, naime, završen sa efikasnošću i demokratskom zrelošću koja je asocirala na to da je tranzicija vlasti uobičajena praksa u Crnoj Gori. A desila se prvi put u istoriji male balkansko-mediteranske zemlje. Sve prethodne smjene vlasti zabilježene u crnogorskoj istoriji imale su, naime, (kontra)revolucionarni karakter: 1918, 1945, 1989. – da podsjetimo samo na one koje su se zbile u dvadesetom vijeku.

Analitičari, očito, nisu bili valjano upoznati sa situacijom u Crnoj Gori. Dugovječna vlast nije sinonim za diktaturu. Crna Gora pod vlašću Demokratske partije socijalista to i nije bila – kao što, dakako, nije bila ni demokratija vestminsterskog tipa.

Crna Gora je 2017. postala članica NATO-a. Kako NATO nije tek vojni savez, nego i zajednica vrijednosti, analitičari su trebali sa zrnom soli uzeti navode kremaljske propagande o "despotkom režimu u Crnoj Gori". Napokon, zašto bi NATO, kao globalni zaštitnik demokratskih vrijednosti, u svoje okrilje primio "kriminalnu balkansku diktaturu", da navedem još jednu od kvalifikacija o Crnoj Gori koju su ponavljali mediji pod kontrolom Moskve.

NACIONALISTIČKE PROVOKACIJE U PLJEVLJIMA

IMENOVANJA U BEZBJEDNOSNOM SEKTORU

Taj "despotski režim" je izbore izgubio za 1.600 glasova i poraz priznao tri sata po zatvaranju birališta, da bi nakon toga bila izvršena ničim ometana, rutinska demokratska tranzicija vlasti. Kohabitacija između novoizabrane vlade i predsjednika Đukanovića odvija se, čini se, sa manje trzavica nego ona u Hrvatskoj, naprimjer.

Crnogorsko društvo, međutim, vri. Među građanima postoji (i raste) bojazan da je posvećenost nove vlade evropskim integracijama i članstvu u NATO-u tek retorička.

Niz naimenovanja novih funkcionera u bezbjednosnom sektoru izaziva podozrenje: prije svega imenovanje Dejana Vukšića, advokata zloglasnog "kavačkog" narko-klana, čovjeka sa besprijekornim proruskim ideološkim dosjeom, na čelo Agencije za nacionalnu bezbjednost.

Kada se saznalo da je Vukšić vlastoručno proruskim poslanicima dostavio zaštićene podatke o CIA-inim agentima i njihovim akcijama protiv ruskih agenata koji djeluju u Crnoj Gori, teško da je bilo nekoga u Crnoj Gori ko je bio iznenađen.

Niz drugih imenovanja ostavio je demokratsku javnost Crne Gore u nevjerici.

Milan Knežević, jedan od lidera anti-NATO kampanje, optužen da je učestvovao u pokušaju od Kremlija orkestriranog državnog udara 2016. godine, postavljen je na čelo parlamentarnog Odbora za bezbjednost.

Kneževićev partijski kolega Jovan Vučurović, prepoznatljiv po agresivnim homofobnim stavovima i radikalni negator genocida u Srebrenici, postavljen je na čelo parlamentarnog Odbora za ljudska prava, što je shvaćeno kao brutalno ruganje zagovornicima politike suočavanja sa prošlošću i pomirenja.

Ista matrica odvija se u procesu takozvanog zapošljavanja po dubini, što je eufemizam za nastavak nedopustive i nedemokratske prakse partijskog zapošljavanja: radikalni proruski političari imenovani su na niz odgovornih mjesta u bezbjednosnom sektoru, upravi i izvršnoj vlasti.

AKO OVO NIJE ŠOVINIZAM....

U Ministarstvu vanjskih poslova izvršena je brutalna čistka prozapadnih diplomata. Pouzdani analitičari ističu kako je crnogorska diplomatija, koja je dvije decenije bila posvećena EU i NATO integracijama, uništena, da bi bila zamijenjena mrežom diplomata koji će zadržati prozapadnu retoriku, ali i nepokolebljivo sprovoditi prorusku i prosrpsku agendu.

Zabrinutost je naročito prisutna kod pripadnika manje brojnih naroda, koji čine četvrtinu populacije

Crne Gore. Od izbora naovamo desio se niz napada na pripadnike manjina, koji je uključivao i sknavljenje džamija.

Situacija je u nekoliko navrata bila naročito napeta u Pljevljima, gradu sa značajnom bošnjačkom populacijom. Tokom aprila 2021. pristalice vladajuće koalicije okupile su se ispred Centra bezbjednosti Pljevlja da bi protestovali što je za prvog čovjeka pljevaljske policije imenovan Bošnjak – Haris Đurđević.

Okupljeni su uzvikivali nacionalističke parole, uvredljive za Bošnjake. Bio je prisiljen reagovati i reis Rifat Fejzić, koji je ustvrdio: "Ako ovo u Pljevljima nije šovinizam, ne znam šta je."

Istovremeno rastu etničke tenzije između Srba i Crnogoraca u Crnoj Gori – te tenzije su na najvećem nivou još od ratnih, devedesetih godina. Zabrinjava to što vlada odbija preuzeti odgovornost (i, dakako, donijeti adekvatne mjere i sprovesti adekvatne mjere u cilju njihovog smanjenja) za alarmantan porast etničkih tenzija u zemlji. Vladina praksa da za štetne posljedice vlastitih politika krivi bivšu vlast, očito, nije rješenje – čak ni retoričko.

Nema naznaka smirenja tenzija: naprotiv, valja očekivati njihovo intenziviranje. I to vrlo skoro. Odluka vlade da potpiše kontroverzni i pravno sporni Opšti ugovor sa Srpskom pravoslavnom crkvom izazvaće masovne, najavljene demonstracije u crnogorskim gradovima.

Naročito zabrinjava najava vlade da će pravo glasa oduzeti građanima Crne Gore koji su na privremenom radu u evropskim zemljama. Bošnjačka partija, kao i albanske nacionalne partije u Crnoj Gori u toj najavi prepoznale su namjeru izbornog etničkog inženjeringa, jer vladin plan gotovo bez izuzetka bez prava glasa ostavlja pripadnike manjinskih naroda u Crnoj Gori. Istovremeno, vlada planira nizom odluka povećati broj Srba u biračkom tijelu Crne Gore. To je opasna i dugoročno štetna politika, posve u suprotnosti sa multietničkom, viševjerskom prirodom crnogorskog društva i evropskim demokratskim praksama.

ATACI IZ SRBIJE

Da stvar bude još gora, pod novom vladom rukovodeće funkcije postale su praktično nedostižne za pripadnike manje brojnih naroda u Crnoj Gori. K tome, prvi put od obnove nezavisnosti 2006. godine partije manjina nisu dio vladajuće većine. Vlada se suočava sa dobro utemeljenim optužbama da je praktično jednonacionalna i jednovjerska.

Paralelno s pobrojanim, Crna Gora je izložena kontinuiranom miješanju Srbije u unutrašnje stvari države. Direktno, brutalno miješanje Srbije u lokalne izbore održane u Nikšiću detaljno je dokumentovano. Zvaničnici Srbije, poput tamošnjeg ministra policije Aleksandra Vulina, kao i niz visokoprofilnih beogradskih analitičara koji to čine na programima televizija sa nacionalnom frekvencijom i medijima pod kontrolom tamošnjih vlasti, najavljuju promjene granica Crne Gore i/ili promjenu njenog državno-pravnog statusa i pripajanje Srbiji. Nove crnogorske vlasti na to ne reaguju, osim minimiziranjem i relativizovanjem takvih najava, što dodatno uznemirava crnogorsku javnost.

U takvoj situaciji odluka Crne Gore da pristupi NATO-u čini se još značajnijom nego u trenutku kada je donijeta. Brojni analitičari ističu kako bi bezbjednosna situacija u Crnoj Gori bila daleko kompleksnija, a politički procesi praktično nepredvidljivi, da država nije članica NATO-a.

Van svake sumnje je da je trenutna situacija neodrživa. Crnoj Gori je potreban demokratski dijalog. Od vlade ne stiže ni najmanji signal za takav dijalog. Umjesto toga, vlada istrajava na preglasavanju, zloupotrebi tanke parlamentarne većine koju posjeduje (41 poslanik vladajućih prema 40 poslanika opozicije) i nametanju kontroverznih odluka koje dodatno polarizuju crnogorsko društvo i usložnjavaju bezbjednosnu situaciju. ■

Norveška ambasada u Bosni i Hercegovini (BIH) podržala je izradu ovog Newslettera. Stavovi i mišljenja izneseni u ovom tekstu su autorski i ne predstavljaju izričite stavove i mišljenja donatora.

Mišljenja iskazana u tekstovima objavljenim u ovom broju odražavaju osobne stavove autora, a ne nužno i Atlantske inicijative.

IZRADU BILTENA PODRŽALA JE
AMBASADA KRALJEVINE NORVEŠKE U BOSNI I HERCEGOVINI

Norwegian Embassy
Sarajevo